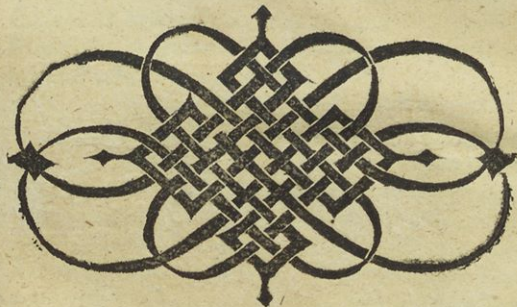

I V D I C I V M
PHILIPPI ME-
LANTHONIS DE CONTROVERSIA
COENAE DOMINI

SCRIPTVM AD PRINCIPEM
quendam Electorem.

Cum necessarijs annotationibus, iisdemq; veris
& pijs.

A N N O, 1 5 6 0.

IV D I C I V M

PHILIPPINE
L'ARTHOIS DE CONTROVERZIA
CORREAE DOMINI

SCRIPTUM AD PRINCIPUM

1655

03005654A

ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI ET DOMINO &c. DOMI-
NO CLEMENTISSIMO.

S. D.

ILLustris. & clementis. Princeps: Certissimum est legitima Imperia opus DEi esse clementer conseruantis honestam societatem generis humani. Ideo verum Deum, æternū Patrem Domini nostri Iesu Christi, creatorem generis humani, colligentem æternam Ecclesiam voce Euangelij, toto pectore oro, vt Cel. vestræ confirmet vires animæ & corporis, & tribuat salutaria consilia, & foelicem gubernationem. Gaudeo etiam Principem & Dominum patriæ meæ vocatum esse ad agnitionem filij Dei, & recte inuocare Deum, & fouere Ecclesiam Christi: Quem oro, vt vniuersam familiam Principum .N. gubernet & protegat, nec sinat fieri barbaricam vastitatem in patria mea.

Literas Cel. vestræ reuerenter legi, & virum integerrimum Stephanum audiui: Ac mitto Cel. vestræ scriptam responsonem, ac maximè opto, vt teneræ Ecclesiæ vbiq; tranquillæ sint: Quam ad rem proderit, si non finent gubernatores defendi contrarias (A) sententias. Probo igitur consilium Cel. Vest. q̄ vtriq; parti silentium mandarit. Opto autem vt sapientum Principum consilio & autoritate, aliquando & ex
A 2 aliarum

aliarū(B)gentium Ecclesijs & nostris, pij & eruditi viri
conuocentur, vt de omnib. controuersijs deliberetur, &
vna consentiens(C) forma doctrinæ vera & perspicua,
sine omni ambiguitate posteritati tradatur. Interea
quantum fieri potest, moderatis(D) cõsilijs coniunctio-
nem nostrarum Ecclesiarum foveamus. Bene &

foeliciter valeat Cel. V. Cal. Nouemb.

Anno 1559

Celsitudinis vestræ

Seruus

Philippus Melanthon

Scholasticus

S C H O L I A:

(A) CONTRARIAS sententias.) Pium consi-
 lium: Vt tranquillæ sint Eccl esia, vigeat error: Taceat,
 aut profligetur etiam Christus.

(B) ALIARVM gentium Ecclesijs.) In qui-
 bus scit multos esse Cingianos.

(C) CONSENTIENS forma.) Hoc agitur
 scz., vt noua conscribatur forma conueniens omnibus,
 concinnans & inuoluens errores: Vetus forma, Con-
 fessio Augustana & articuli Schmalcaldici vel abolean-
 tur, vel corrigantur, vel nouam accipiant interpretatio-
 nem. Ecquid placet noster Philippus?

(D) MODERATIS consilijs.) Secundum
 hominem, non secundum ~~Christum~~

RESPONSIO.

NON difficile, sed periculosum (E) est respondere.
 Dicam tamen quæ nunc de controuersia illius loci
 (F) monere possum, & oro filium Dei, vt & consilia, &
 euentus (G) gubernet. Non dubium est de controuer-
 sia Cœnæ, ingentia certamina & bella (H) in toto orbe
 terrarum secutura esse, quia mundus dat poenas idola-
 triæ, & aliorum peccatorum. Ideo petamus, vt filius
 Dei nos doceat & gubernet.

S C H O L I A.

- (E) PERICVLOSVM) Ne totum se prodar
esse Calvinianum.
- (F) ILLIVSLOCI) Derei controuersia mul-
ta adhuc premit.
- (G) CONSILIA ET EVENTVS) Consilium
quod sit, paulo post sequitur. Euentus est hactenus,
q̄ Lutherani ministri sunt remoti, successerunt Calui-
niani. Quis gubernarit, piorum esto iudicium.
- (H) BELLA.) Nostri non cogunt armis, nisi
Cingliani tale quid meditentur.

T E X T V S.

CVm autem voiq; multi sint infirmi & nondum in-
stituti, in doctrina Ecclesiæ, imò confirmati in erro-
rib. (D) necesse est mitto habere rationem infirmorū.
Probigitur consilium illustris. Electoris, q̄ rixantib.
vtrinq; (K) mandauit silentium, ne distractio fiat in tene-
ra Ecclesia, & infirmi turbentur in illo loco & vicinia:
Et optarim rixatores in vtrâq; parte abesse. (L)

S C H O L I A.

- (I) IN ERRORIBVS) Sic vocat etiam doctri-
nam Aug. Cōf. de Cœna: quā, quos mox perstringit pios
Doctores, ipsi doctrinā tuentur, aduersus Cinglianos.
- (K) RIXANTIB. Vtrinq; mandauit.) Nouum
genus sapientiæ in Ecclesia Christi, vtrisq; mādare silen-
tium: Noui conatus, simul abigere cōstantes Doctores,
defensores veritatis, & magistratu compescere: Et erunt
si omnia noua, mox etiam Augustana Confessio noua.

Cæterum Ieremias & ipse audiebat : Vir rixarum & discordiarum, arguendo idolatriam & peccata populi. Nec patiebatur vero silentium sibi imponi, quod idem et Apostoli fecerunt.

(L) ABESSE) Agnosce, Heshusi, tuum persecutorem.

T E X T V S.

SECUNDO remotis contentiosis, prodest reliquos de vna (M) forma verborum conuenire. Et in hac controuersia optimum esset retinere verba (N) Pauli : Panis, quem frangimus, κοινωνία ἐστὶ τῷ σώματι : Et copiose de fructu Coenæ dicendum est, vt inuitentur homines ad amorem huius pignoris, & crebrum vsus : Et vocabulum κοινωνία declarandum est. Non dicit (O) mutari naturam panis, vt Papistæ dicunt : Non dicit vt (P) Brementes : Panem esse substantiale corpus Christi : Non dicit vt Heshusius, Panem esse verum corpus Christi: sed esse κοινωνίαν, id est, hoc quo fit consociatio cum corpore (Q) Christi, quæ fit in vsu, & (R) quidem non sine cogitatione, vt cum Mures panem rodunt.

S C H O L I A.

(M) FORMA VERBORVM) Nouum & hoc genus concordia, de forma verborum conuenire, vt omnibus de re nondum conueniat, donec & hoc perficiatur, & obtineat error.

Aut veteris illius Arianæ similem concordiam esse volunt, qua inita simili forma verborum, Ariana pars pulchre imponebat parti Orthodoxæ : Et erant nouissima peiora prioribus.

(N) VERBA PAVLI.) Cur non etiam Christi? Quia fucum abstergunt, dolum minus admittunt, sophisma detegunt.

(O) NON DICIT MUTARI naturam panis.) Nec verborum naturam dicit mutari, & corpus mentiri, quod nimis violenta interpretatione, vos dicitis.

(P) NON DICIT vt Bremenses.) Cur his non accenset Lutherum? etiam Confessionem Augustanam, Apologiam, Schmalchaldicos Articulos? Attamen nec Bremenses, nec Heshusius, nec Augustana Confessio, Apologia, nec Schmalchaldici articuli, sed Christus de pane dicit: HOC EST CORPVS MEVM, non fantasticum, non figuratum, sed substantiale, verum, quod pro nobis traditum est. Nouum & hoc genus impudentiæ est, Christi verba, cum eiusdem hac interpretatione repudiare, subsannare, ex Ecclesia eijcere. Increpet in te Dominus Satan.

Lutherus vltima confessione sua dicit: Panem esse corpus Christi, naturale, verum: Et Schmalchaldici articuli, quib. ipse subscripsit Philippus, dicunt esse verum corpus Christi. Augustana Confessio, Apologia, quas & aliorum nomine ipse scripsit, dicunt de præsentia corporali, vera, substantiali, veri & viui corporis Christi: Cur non & hos nominatim recenset, quos vere perstringit, & rejicit omnes? Quia non expedit causæ, quam tuetur.

Nec videt hominis vigilantia, se Paulum, quem arripit, Christo interea etiam contrarium facere, non inter-

terpretando per Paulum Christi verba, dum abijcit, sed
verbis Christi verba Pauli re vera opponendo.

(Q) CVM CORPORE CHRISTI) Ergo
corpus Christi etiam adest, secundum verba Christi:
Hoc est corpus meum. Cui nunc magis habēda est fides,
Christo ne, an Philippo? fingenti sua interpretatione,
abesse corpus: Quam falsō affingit Apostolo interpreta-
tionem, nusq; hoc dicenti, aut alioqui neganti veram ve-
ri corporis præsentiam, quin astruenti, siue verba spe-
ctes, siue consequentiam: Verba dico, quib. repetit ipsa
Christi verba, dicentis de pane: Hoc est corpus meum:
Consequentiam dico, qua ratiocinamur ex ipso hoc di-
cto: Panis quem frangimus, est communicatio corporis
Christi.

Ergo corpus Christi adest cum pane.

Et ex altero dicto: Qui panem hunc manducat
indigne, reus fit corporis Christi.

Ergo cum pane manducat corpus Christi, siue di-
gne, siue indigne.

Quæ vero consequentia fuerit, secundum Philip-
pum & Calvinum? Panis quem frangimus, est com-
municatio corporis Christi. Qui manducat panem
hunc indigne, reus fit corporis Christi. Ergo corpus
Christi non adest cum pane.

Concludo igitur, si nec verba, nec consequentiæ
verborū loquentium de Coena aliud cogunt, necesse esse
ipsa verba institutionis Christi propriè accipi, nec homi-
nis,

nis, nec angeli vel autoritate, vel aliunde accerfitis rationib., licere in aliud transformari, diuerfum præfertim & contrarium: vt quod Christus dicit: Panem esse corpus suum, ipsi contra dicant, nequaquã esse eius corpus.

(R) IN VSV) Quem hîc pungit Philippus? Solos ne Papistas, & paucos quosdam alios, & non vniuersas nostras ecclesias? Quib. sciens facit iniuriam.

T E X T V S.

ACerrime pugnant Papistæ, & eorum (S) similes, vt dicatur corpus Christi extra tumptionem inclusum esse speciebus panis, aut pani: Et postulant adorationem, sicut Morlinus (T) Brunsvigæ dixit. **Du must nicht sagen Num Num/ Sondern du must sagen was dieses ist/ das der Priester inn der Hand hat.** Sarcerius iubet delapsas particulas colligi, & erasa terra comburi. Cum VVormatiæ esse-mus ante biennium, quæstio ad nos mittebatur ex aula quadam: An corpus Christi descendat in ventrem, (V) Talibus prodigiosis quæstionibus reiectis, vtilius est retineri formam verborum (X) et de fructu recte doceri homines.

S C H O L I A.

(S) EORVM SIMILES) Similiter & hîc sciens facit iniuriam nostris, de inclusione, & est verus Sycophanta.

(T) MORLINVS) En tibi Morline: En Sarceri, idolatræ. Neuter vero Sacramentum extra vsum constituit,

constituit, aut corpus Christi pani veluti carceri includit. Morlinus tantum Metonymiam & tergiuersationem Cinglianorum Tropistarum taxat. Sarcenius spectat irreligiosam tractationem: Vbi hinc tuus iterum candor Philippe?

(V) IN VENTREM) Quid nobis cum ineptijs aliquorum, si non fit iniuria quoque, ei de quo narratur? Viderint autem Cingliani, quas non dico quaestiones, sed egestiones, & nefandas blasphemias, ceu venenatae araneae ex verbis oris Christi suxerint ipsi, & vomuerint in authorem verborum, Christum.

(X) FORMAM VERBORVM PAULI) Christus forma suorum verborum author prodigiosarum quaestionum. Ecce huius blasphemiae exemplum ex ipso Philippo.

T E X T V S.

Pote est inspicere forma (Y) verborum Coenae in examine (Z) Megalburgenfi, vbi et commonefactio est de fructu Coenae. Adest filius Dei in ministerio Euangelij, & ibi certo est efficax in credentibus. Ac adest non propter (A) panem, sed propter hominem, sicut inquit: Manete in me, & ego in vobis. Item, Ego sum in patre meo, & vos in me, & ego in vobis. Et in his veris consolationibus facit nos sibi membra, (A) & testatur se corpora nostra viuificaturum esse. Sic declarant Veteres (C) Coenam Domini.

S C H O L I A.

(Y) **FORMA VERBORVM**) Vult Ecclesiam Christi abducere à forma verborū Christi, ad suam formam: Quæ ista audacia, & Diabolica superbia?

(Z) **IN EXAMINE**) Latent ipso monitore, Christiane lector, in eius quibusdam scriptis, discrepantia à communi consensu doctrinæ Augustinæ Confessionis, in nostris Ecclesijs. Quam discrepantiam vt hîc de Cœna, ita alibi de alijs, in posteriorib. præsertim scriptis paulatim ipse prodidit. Vide ergo lector, quid legas, & accipias, & vide fidem.

(A) **PROPTER PANEM**) **Wie giftig vnd hönisch.** Adest non propter panem, sed cum pane propter hominem: Et vero suo corpore adest, aut prorsus nõ adest. **Wie gefelt euch das?** De quo Lutherus, & nos, si cogitis, alibi.

(B) **FACIT NOS Sibi membra**) Spiritualiter, non etiam corporaliter, vt sint omnia tantum spiritualia: Mirum q̄ non ipsi etiam Christo spirituale corpus attribuant, hoc est, nõ naturale, verum, et nobis corpora spiritualia, non etiam naturalia in resurrectione mortuorū, ad quam corpora nostra, carne Christi viuificari in Cœna, Patres dicunt.

(C) **VETERES**) Quod Patrum sententiæ ostendunt scz. collectæ & editæ ab ipso Philippo, eodem post exhibitam Augustæ Principum Cõfessionē, anno 1530. ad declarandam aut testificandam Cõfessionis eius sententiam, iterumq; edendæ. Vide q̄; hîc etiam in Patres iniurius sit, & sibi contrarius.

TEX-

T E X T V S.

Sed hanc veram & simplicem doctrinam de fructu, nō minant quidam (D) cothurnos: Et postulant dici, an sit corpus (E) in pane, aut specieb. panis: Quasi vero Sacramentum propter (F) panem, & illam Papisticam adorationem institutum sit. Postea fingunt quomodo includant (G) pani: Alij conuersionem, alij transubstantiationem, alij (H) vbiquitatem excogitarunt. Hæc (I) portentosa omnia ignota sunt eruditæ vetustati.

S C H O L I A.

(D) **COTHURNOS**) Vere cothurnos, q̄ vtriq; parti in hac parte cōgruunt, de præsentia personæ Christi, Dei & hominis, efficacis per verbum, Sacramenta & fidem: Peiores cothurnis, q̄ planè comparati sunt ad decipiendum, in altera parte, de præsentia ipsius etiam veri corporis efficacis in Coena, sicut per Cœnam.

(E) **CORPVS IN PANE**) Quin panem ipsum esse corpus Christi, secundum verba Christi: Hoc est corpus meum: Species panis nihil ad nos.

(F) **PROPTER PANEM**) Iterum dico: Non propter panem, sed cū pane, in pane, propter hominem.

(G) **QVOMODO INCLVDANT PANI**) Facessant hîc qui nugas tractant: Ab alijs absint petulantes calumniæ. Nos simplici fide verbis Christi acquiescimus: Et vt rumpantur Cingliani, corpus Christi non solum cum pane, in pane, sub pane, sed panem ipsum esse Christi corpus, prædicatione identica, (salua vtriusq; substantia) cum Christo & Paulo planè adserimus. Mo-

dum vt in alijs fimilib. fidei prædicationib. nec inuesti-
gamus, nec inuestigandum esse, dicimus: Ne Capernai-
tarum Cinglianorum, & Hæreticorum fimiles fiamus,
ridentium cum Cinglianis: Quomodo hic potest suam
nobis carnem manducandam dare? Quomodo etiam po-
test Pater, Filius & Spiritus S. vnus esse Deus? Deus &
homo vnus esse Christus? &c.

(H) VBIQVITATEM) Aliud est corpus
Christi vbiq; esse in Coena, aliud est extra Coenam esse
vbiq;.

(I) PORTENTOSA) Bona verba, *Ir heil-
ligen leute/seid dem armen Schächer Christo
gnedig/* nec portenta facite, quæ vos ex verbis eius hîc
planè intelligitis.

T E X T V S.

NEgat Heshusius se adfentiri (K) Origeni, qui nomi-
nat panē & vinū *σύμβολα τῷ σώματος ἢ αἵματος.*
Reijcit contumeliose Clementem Alexandrinum: Pro-
nunciabit eodem modo de Augustino, Ambrosio, Pro-
spero, Dionysio, Tertulliano, Beda, Basilio, Nazianze-
no, qui nominat *ἀντίτυπον σῶμα:* Theodoreto, qui ait de
pane *φύσιν ἔ μεταβάλλων.*

S C H O L I A.

(K) ORIGENI.) Adducit phalangem anti-
quiss. & eruditissimorum Patrum, quos pro se citat, &
verba quædam annotat. Quid si autem illis, vti
Paulo,

Paulo, faciat? Tam profecto suam sententiam his
ipsis verbis Origenis, Nazianzeni, Theodoretis non pro-
bauerit, quæ Pauli verbis nunquam probabit, aduersus Christi
verba. Nam quæ consequentia est ex Pauli verbis?

Panis est communicatio corporis Christi.

Ergo corpus Christi non adest.

Eadem propemodum & hæc ex Origene est.

Panis & Vinum sunt symbola corporis & sangui-
nis Christi.

Ergo corpus Christi non adest.

Nos non absimili prorsus forma, Sacramentum
corporis & sanguinis Christi, cum vera eius præsentia,
vilitate adhuc dicimus: *Et ἀντίτυπον σώμα*, corpus ex-
emplare, eadem nobiscum sententia ex Nazianzeno dici
potest, tamen non est, quod plures loquendi improprie-
tates admittamus.

Panis naturam non mutari, nihil nobis in Theodo-
reto pugnat, mirabilem unionem corporis & panis,
salua vtriusque substantia, aduersus Papistas & Tropi-
stas magis confirmat.

Longe igitur alia tum testimonia, tum ar-
gumenta requiruntur, ut ipsos hosce Patres nobis
adhuc Cingianos faciat, etsi sua quidam

incommode dicta habent : Quæ rejicere Heshusio hîc piaculum est, Philippo non est, Christiverba rejicere. Nec tanta est Philippo autoritas horum ipsorum Patrum, ut ipse eis assentiat in omnib. Quod ipsi ergo licitum hîc est, alijs ex eâdem causa, flagitium esse non potest.

Sed uti dictum est, nondum finimus hos ipsos Patres nobis facere Cingianos : Berengarium ipsis Patrem damus. Hos nostros esse volumus (etsi fidem in ipsis non ponimus) quod diu non euicerint Cingiani, euidentioribus testimonijs & argumentis, esse suos. Nos ex ipsis, illis, alijsq; vetustissimis, Iustino, Ignatio, Irenæo, Cypriano & eorum similib., testimonia in promptu habemus, nobiscum congruentia, de substantia et efficacia huius Sacramenti, quæ non est huius loci, aut instituti iam enumerare.

Atqui congruentiæ huic & sententiæ, Augustanæ etiam Confessionis propriæ, testimonium reddunt prius nominatæ Patrum Sententiæ, collectæ à Philippo & editæ, & scripta per ipsum Apologia Augustanæ Confessionis : In qua leguntur articulo decimo ipsa hæc verba.

Comperimus non tantum Rom. Ecclesiam affirmare CORPORALEM PRÆSENTIAM Christi, sed idem & nunc sentire, & olim sensisse Græcam Ecclesiam, ut testatur Canon Missæ apud Græcos. Et additur testimonium ex Cyrillo :

Non negamus recta nos fide charitateq; sincera, Christo SPIRITUALITER coniungi. Sed nullam nobis cõiunctionis rationem secundum CARNEM cum illo esse, id profecto pernegamus, & à diuinis scripturis omnino

omnino alienum dicimus. Et mox: Omnes vno pane participamus: An fortasse putas ignotam nobis mysticæ benedictionis virtutem esse? Quæ cum in nobis fit, nonne CORPORALITER quoq; facit, communicatione carnis Christi, Christum in nobis habitare? Item considerandum inde est, NON HABITVDINE solum, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verum etiam PARTICIPATIONE NATVRALI &c. Hæc Cyrillus.

Quid clarius etiam Vulgarij illo, aduersus ipsos Cinglianos, vel dici, vel cogitari potest? οὐ γὰρ εἶπε, τὸτο ἐστὶ σύμβολον: ἀλλὰ τὸτο μὲν τὸ σῶμα, δεικτικῶς, ἵνα μὴ νομίσῃ τις ὕπον εἶναι τὰ φαινόμενα. Hoc est: Non dixit Christus, hoc est symbolum, sed hoc est corpus meum, demonstratiue, ne quis putaret, ea quæ cernuntur, typum esse.

Quid item clarius Iustini illo, & Irenæi, qui temporibus Apostolorum proximi fuerunt? Iustinus Apolog. 2. Non vt vulgarem panem, & vulgare poculum hæc sumimus, sed quemadmodum per verbum Dei caro factus Iesus Christus, seruator noster, carnem et sanguinem pro salute nostra habuit: Sic etiam per verbum precationis & gratiarum actionis sacratam ab ipso alimoniam, quæ mutata nutrit nostras carnes & sanguinem, illius incarnati IESV CARNEM & sanguinem esse didicimus.

Et Irenæus lib. 5. Quando & mixtus calix, & sanctus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia CORPORIS & sanguinis Christi, ex quibus augetur & consistit CARNIS NOSTRAE substantia.

C

Quod

Quod de mutatione, panis scz & vini Iustinus dicit, non dicit vt Papistæ, de transubstantiatione: Nec de ventris alimonia dicitur, vt Cingliani calumniantur & blasphemant, quod vterq; dicit de nutritione carnis nostræ, per corpus & sanguinem Christi in Eucharistia: Sed ita dicitur, vt discernatur hæc esca & poculum hoc ab alijs vfitatis escis & poculis: Nutritio hæc, qua viuificatur, augmentatur non tantum anima nostra, sed etiam corpus, ad vitam spiritualem & æternam, discernatur à nutritione Physica, quæ est ad vitam hanc corporalem & animalem.

Itaq; Cingliani, vt non recte loquuntur ac sentiunt de substantia Coenæ, ita nec satis de efficacia loqui possunt, vt Patres ex verbis Christi & Apostoli egregie locuti sunt

Nec finas tibi, Christiane lector, citatis nominib. & dictis. Patrum hinc statim imponi: Et ut illis, ita ipsi nunc etiam Augustanæ Confessioni, contra suam ipsorum conscientiam, communem hominum intelligētiam, mirabili impudentia, Cinglianam sententiam à quibusdam affingi, aut parum cauto etiam ingeri.

T E X T V S.

QVAE est igitur tanta authoritas (L) Heshusij, vt ipsi potius assentiamur, q̄; tot probatis veterib. Scriptorib. qui perspicue restantur tunc Ecclesiam non habuisse Pontificium dogma, (M) & adorationem: Quæ si noua (N) sunt in Ecclesia, cogitandum est an recentiorib. licuerit nouum dogma inuehere in Ecclesiam. Nec ego ignoro, multa citari notha (O) veterum titulis, de quib: eruditi iudicent.

Autho-

S C H O L I A.

(L) AVTHORITAS HESHVSII.) Non Heshusij, sed Christi ea est authoritas, vt ipsi potius, q̄ Patrib. & Philippo assentiamur. An Patres dissenserint, adhuc sub iudice lis est. Philippus se fatetur dissētere, reiectis Christi verbis & interpretatione: Necessario ergo ab ipso rursus nos dissentimus.

(M) PONTIFICIVM DOGMA) Nouit ipse nos abhorrere animis & sententijs à Papisticis idolomanijs in hoc Sacramēto, & tamen audet passim impingere, easdem ipsas confirmari à nobis. Nam hæc ei firma quædam ratiocinatio videtur, ad nos insectandos, quam mihi aliquando, exuli ab hac mea Ecclesia in mensa obijciebat, & tribuebat Pflugio: Ad quid esset in manib. aiebat (ex sententia Pflugij, vel potius sua) nisi vt offeratur, adoretur &c? Cui cum ego simplici animo ex verbis Christi responderem, nihil etiam suspicans mali: Ad hoc esse in manib. vt edatur, & bibatur, subiratus ille vicissim respondebat: Non sic refutantur Papistæ: Transsubstantiatio & consubstantiatio (hac nostros notabat scz) *Ist eine wie die ander.* Testor Deum, q̄ vera hæc narro.

(N) NOVA) Transsubstantiationē, adorationem Papisticam, tropologizationem Cinglianam, vtramq; ad suos siue veteres, siue nouitios reijcimus authores: Vnionis Sacramentalis, seruata vtriusq;, panis & corporis Christi substantia & p̄sentia, ad commendandam eius antiquitatem, vltiori principio, q̄ Christi institutione, & declaratione Apostoli, alio non egemus.

(O) NOTHA) Non nothis & adulterinis, sed genuinis & veris Christi & Pauli testimonijs necesse habent rem iudicare, quib. nititur in hac causa, tota nostra fides. Habent postea suum etiam locum probatæ antiquitatis indubitata testimonia, quæ minime aspernamur.

T E X T V S.

Nec vero iam institui longam disputationem: Nec cum (P) contentiosis, qui idola & (Q) parricidia stabiliunt, disputare volo, quorum sæuiciam (R) & ego experior: Sed tantum pro meo iudicio significare volui, quid in illo loco pro infirmitate teneræ Ecclesiæ faciendum esse existimem: Ac maneo (R) in hac sententia, contentiones vtrinq; (T) prohibendas esse, & forma (V) verborum vna & simili vtendum esse. Si quib. hæc non (X) placent, nec volunt ad (Y) communionem accedere, his permittatur vt suo iudicio vtantur, modo non faciant distractiones (Z) in populo. Oro autem filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum, sedentem ad dextram æterni Patris, & colligentem æternam Ecclesiam voce Euangelij, vt nos doceat, (A) gubernet & protegat. Opto etiam vt aliquando in pia Synodo de omnib. controuersijs horum temporum deliberetur. (B)

Ex autographo. (C)

SCHO-

S C H O L I A.

(P) **NEC CVM CONTENTIOSIS**) Sed cum pedaneis, qui pedib. in sententiam eant: Dictorum causas & fundamenta non quærant, aut subito cedant, eo solo contenti, q̄ Philippus dicit, qui vt alter Papa, errare non possit: Tales hîc vult disputatores Philippus.

(Q) **QVI IDOLA ET PARRICIDIA** stabiliunt) Obserua, Christum hîc esse, qui idola & parricidia stabiliat: Ipse .n. ille est, qui de pane sacræ suæ Cœnæ ait: **HOC EST CORPVS MEVM:** Vultq; hoc ita doceri, credi & seruari in Ecclesia, donec venerit. Quo vultu credis, aspiciet Philippû in altero aduentu suo, nisi egerit poenitentiam Philippus? Atqui contrà nos dicimus, Philippum stabilire ipsum idola & parricidia. Idolum stabilis sua doctrina, qua humanæ rationis fomina, sine verbo, & contra Christi verba hîc vult adorari. Parricidium stabilis violentis & crudelib. suis consilijs, quibus eijci pios doctores, defensores veritatis iubet, ijsq; matrem ecclesiam interficit.

(R) **SAEVICIAM**) **AEgre** fert raptor rapinam eripi è manib., queritur iniustitiam & sæuiciam.

(S) **MANEO IN SENTENTIA**) Audis adhuc stabiliri idola & parricidia.

(T) **CONTENTIONES ESSE** prohibendas) Iuxta dicta. Posui inimicitias: Clama, ne cesses: Argue, increpa, opportune, importune: Spiritus S. arguet mundum. Et q̄ Prophetæ, Christus, Apostoli in te-

neris Ecclesijs non contenderunt scz, cum Pseudoprophetis & Pseudoapostolis suis, sed ad omnia conuenerunt. Hæc via, hæc ratio nunc, conseruandi & propagandi veritatem & ecclesiam.

(V) FORMA VERBORVM VNA) Philippi scz in Examine Megalburgen. Iuxta illud Apostoli: *Ἐπιμενετε τὴν μορφὴν τῶν ἀγαθῶν ῥημάτων ἃ ἀκούσατε ἀπὸ ἐμοῦ* Retine formam sanorum verborum, quæ audisti ex me: Vel ipsam Pauli formam retineamus, explosa Christi, vt locum habeat Cingliana interpretatio.

(X) QVIB. HAEC NON PLACENT) Ecquid placerent, quæ Christo non placent? quæ Christum contumelia afficiunt, ex sua ipsum Ecclesia exturbant.

(Y) AD COMMVNIONEM ACCEDERE) Nolumus nobis esse communionem cum Cinglianis, quibus ipsi nobiscum esse vellent, modo si taceremus: Sed neutrum possumus, propter mandatū Dei: Vt de communionem: Ne ducatis iugum cum incredulis: Quod .n. consortium iustitiæ cum iniustitia? Quæ communicio lucis cum tenebris? Et de silentio: Clamab, neccesses, vti superius. Psalmus etiam ait: Credidi, propter quod locutus sum: Ego autem humiliatus sum nimis. Ceterum illud humiliari, multos iam terret, vt ad omnia silent, scientes & volentes opprimi veritatem (quantum in ipsis est) ociosi spectatores sinant, qui clamorib. templa, libris orbem alijs etiam complent, Deo rationem desertionis huius reddituri.

NON

(Z) NON FACIANT DISTRACTIONES) Audi de hoc Christum dicentem: Putatis, quia pacem veni mittere in terrā? Non pacem, sed separationem etc. Et ignem veni accendere: Quam velim vt ardeat.

(A) VT DOCEAT) Docet nos verbo: Quid est ergo petere doceri, & nolle obtemperare?

(B) DELIBERETVR IN PIA SYNODO) Idem nos optauimus semper, cōcedimus & optamus pares etiam esse vtrinq; cōditiones, ne detrimētum patiatur veritas. Quam ipsi nobis dare vellent Synodum Cingliani & Adiaphoristæ, vereor ne Papisticæ multum absterilis foret.

(C) EX AVTOGRAPHO) Ne dubites de fide: Quam si quis in dubium vocet, primi authores huius editionis pro autoritate adstruent.

C O N C L V S I O.

IN Vnc credule, quisquis es, crede & excusa Philippū non esse Caluinianum: Sorex suo se indicio prodidit: Audiuimus testimonium ex ore ipsius, quid amplius desyderamus? Vt nō sit necesse Caluino iam credere, aut alijs quibuscunq;, credamus ipsi.

Etsi vero & Caluinus scripsit superioribus annis, Philippum à se totis amplius septemdecim annis nusq; in hac causa dissensisse, ac planè cōsensisse aduersus Lutherum, & ipse iam hīc suo testimonio, vt prius silentio, plus satis confirmat, adeo sunt tamen inani prosopopipsia

excoecati multi, vt vixdum etiam credituri sint, videntes videre adhuc fortè noluerint, vt Christus ex Propheta ait, ac triste hoc talib. iudicium denunciat: Ne conuertantur, & sanem eos.

Tu vero lector studiose veritatis & Augustanæ Confessionis, caue tibi in timore Dei & inuocatione, ab huiuscemodi deprauationib. & occultis insidijs, quib. nec aperte, nec candidè à multis iam annis coepta est deprauari, & in alienum sensum detorqueri doctrina Confessionis nostræ, vt hîc de Cœna, ita alibi in alijs, de quibus alibi monitus es. Et ex vno hoc æstima reliqua illa nostra certamina, quæ pro veritate Augustanæ Confessionis audisti à nobis fuisse suscepta, aduersus etiam inter nos illos hostes ac deprauatores: In quib. vniuersis ac singulis certaminib., vt prius Lutherum habuimus Protagonistam ex verbo Dei, ita sumus nos tanto nunc quidem & tutius, & alacrius eiusdem quasi *δ'ευτερεσγωνισαί.*

Nec dubito ego quidē, quin posita Profopoliptia, positis aduersariorum donis, blanditijsq; humanæ rationis, quæ iudicium impediunt, si ad fontes respicietur, ad legem & ad testimonium, vt Propheta loquitur, iudicaturi sint tandē multi pro nobis, victi veritate verbi Dei, ac planè intellecturi, necessaria fuisse & esse nostra hæc certamina: Quæ & multo nobis labore, molestia, inuidia, multis deniq; periculis constant, nec nulla prorsus utilitate tua, Christiane lector, vt inimicus esse non queas propterea, aut certe debeas. Si quis autem inimicus est, nos sumus iam adsueti talib. inimicitijs, & pro causa Dei libenter ferimus, parati & alia ferre, si Dominus voluerit. Atq; ipsi viderint inimici nostri, quid oderint, quid & quem persecuti in nobis fuerint, Ad

Ad Philippum quod attinet, nemo existimet adeo nos esse vel iniustos, vel iniquos, vt odio viri, aut alijs quibuscunq; de causis, salutare eius operas multas velimus esse oppressas, aut spretas in Ecclesia, quas & magnificamus ipsi, & suo loco haberi ab omnib. cupimus, perpetuoq; seruire ad docendas ecclesias, & refutandos aduersarios: Tantum vero n̄uos indicamus, quos aliquāto iam tempore ab alijs contraxit, nescio quibus, verum iubemus á falso discernere, & libros quos edidit post mortem Lutheri, præsertim cum iudicio & delectu legere, priorum in quibusdam dissimiles.

Sicubi etiam vehementiores fuimus, hoc vnum spectauimus, vt cum ipsi Philippo, tum alijs complurib. ex ipso magis q̄; ex Deo pendentib., renitentibus insuper Deo & verbo, magis q̄; humanæ infirmitatis, aut alterius causæ prætextu possit excusari, iustitiam hanc Dei ostenderemus: Non esse apud eum vllius personæ respectum, ad docendam, regēdam, seruandam suam ecclesiam, quin veritati verbi omnia esse postponenda, iuxta illud Apostoli: Si ego, aut angelus de cœlo prædicauerit aliud, q̄; nos prædicauimus, & vos accepistis, anathema sit: Et Christus dicit, non debere apicem perire suorum verborum, potiusq; transiturum cœlum & terram.

Qua ex causa nec mortuo iam ita parcere quidem omnino possumus Philippo, vt veritatis defensionem aduersus ipsum intermittamus, cogentib. sic etiam patrocinatoribus eius & affeclis, cum oppressione veritatis: Quam ita tamē etiam moderabimur ipsam defensionem, vt boni intelligant, de reb. nobis esse negocium, non de personis.

Vt autem plusculum aliquid mali ex causa hac Cœnæ redundauerit in Ecclesiam, quod & supra ominatur

D

Philip-

Philip., & ego vereor, viderit ipse Phil. eiusq; adiuncti, qui damnatum, & ex nostris Ecclesijs dudum profligatum errorem Berengarij & Cinglij, in summa inuehunt, & apud alios confirmant. Nos vt veritatis patrocinium abijcere propterea nec possumus, nec debemus, non aliter tamen q̄; nos decet, illud vnq; agemus, attestando veritatem arriatura verbi Dei, proq; ea patiendo, quæ Dominus voluerit, & vt gratiam dederit. Interea Deum Patrē Domini nostri Iesu Christi toto pectore oramus, ne quod merentur nostra peccata, accensam verbi sui lucem sinat inter nos penitus extinguī, cum in hoc, tum in alijs doctrinæ articulis: Et vt plurimi rursus discedant, vt Tribus Israel olim discedebāt, & solus Iuda vix perseuerabat, ipse sibi pro immensa bonitate reliquias inter nos etiam seruet, nosq; regat, & defendat: Quod vnā nobiscum ardentib. votis pij omnes contendant: Quoniam dies mali sunt.

NIC. GALLVS.

LVTHE.

LUTHERVS QVE

DAM DICTA, AD COMMONEFACIENDUM lectorem & confirmandum iudicium, aduersus consilium & sententiam Philippi.

GEN. 6.

DIXIT DOMINVS: NON IVDICABIT SPIRITVS MEVS IN HOMINE PERPETVO: QVIA CARO EST.

Lutherus.

Somma hæc poena est, quam hoc loco Dominus per **S**os Sanctorum Patriarcharum minatur, q̄ non sit iudicaturus amplius per Spiritũ suum homines, hoc est, q̄ cum frustra sit omnis doctrina, nolit posthac verbum suum hominib. dare.

Hanc poenam etiam nostra tempora Germaniæ adducent. Videmus .n. q̄; festinet Satan, q̄; sit inquietus & omnia tentet, quib. verbum Dei potest impedire. Quantum Sectarum excitauit nobis viuentib., & omni studio in id incumbentib. vt puritas doctrinæ retineatur? Quid futurum est nobis mortuis? Profecto tota agmina Sacramentariorum, Anabaptistarum, Antinomorum, Seruetianorum, Campanistarum, & aliorum Hereticorum producet, qui nũc victi puritate verbi, & assiduitate piorum Doctorum, latent, in omnes occasiones stabilendorum suorum dogmatum intenti. Ergo qui verbum purum habent, discant id amplecti, & pro eo agere Domino gratias, & quærant Dominum, dum potest inueniri &c. Et paulo post.

Vocabulũ hoc, Iudicare, proprie pertinet ad ministerium,

steriũ, & id quodãmodo pingit. OMNIS. N. PRAE-
DICATOR SEV VERBI MINISTER, EST VIR
rixarũ & iudicij, ac cogitur ex officio reprehendere, quic-
quid vitiosum est, nõ habita ratione vel personã, vel offi-
cij in auditorib. Hoc cum Ieremias sedulo facit, nõ solum
odium, sed etiam pericula grauissima sustinet. Mouetur
igitur ipse quoq; ad impatientiam, vt optet se nunq; esse
natum.

ANNOTATIO.

HIS pulchre congruit iudicium Philippi scz, iubentis
rixantes pro cõseruatione veritatis pios Doctores,
aut mutos esse canes, aut exules à suis Ecclesijs.

Ac sentiunt quidem homines carnales, politici &
hypocritæ, delicati, nostri sancti et martyres, vt vulgò lo-
quimur, eum esse õptimum statum, Euangelium habere,
& saluos fieri, vt nemo rixetur, nemo iudicet, nemo ar-
guat. Sed ea est ipsiss. pœna, quam hoc loco minatur Do-
minus, quando desinit arguere, & Philippus hñc vehe-
menter suadet, iubet ac docet accersere. Nos autem
meminerimus regulam, ex hoc loco Genesis, q; qui mini-
sterium verbi Dei volunt habere sine iudicio, sine rixis,
sine contentione, aut nullum profus habebunt, aut in-
fyncerum, aut infructuosum.

LV THERVS VLTIMA CONFESSIO- ne sua contra Sacramentarios.

MArpurgi in Colloquio cedebant tantum, et largie-
bantur, nõ mera esse symbola panis & vini in Cœ-
na, quod summa contentione ad id vsq; tempus conten-
derant, sed corpus & sanguinem Christi etiam ipsum ad-
esse, SPIRITVALITER VCZ, NON ITEM COR-
PORALITER. Ac ne hoc quidem eos subleuabat
quicq;

quicq̃. Nam spiritualis manducatio tantum est credentium, iustificatorū sanctificatorum: Paulus vero utrosq; dicit participare corpori & sanguini Christi, dignos iuxta ac indignos .I. Cor. II.

ANNOTATIO.

Memorabilis sententia, digna obseruatione, propter recentiores iam Cinglianos, qui rudiorib. imponunt hac ambiguitate : Corpus & sanguinem Christi vere adesse in Cœna, nequaq; abesse. Si spectes interpretationem, idem ipsis est, quod hoc loco dicitur, adesse spiritualiter, non etiam corporaliter, secundum virtutem, non secundum substantiam. Atq; eadem hæc ipsis. Philippi sententia est in toto hoc scripto.

Sunt qui Acta huius Colloquij pro transactione citant, & confessione, q̃ Luthero conuenerit cum Cinglianis, ad eam Confessionem ipsorum. Hæc q; sit vanissima gloriatio, ex ipfiusmet verbis hîc clarè intelligis.

EX EADEM CONFESIONE

aliquanto post.

Eodem numero omnes censeo, quicunq; sunt, qui non credunt, Dominicum Panem in sacra Cœna, non esse verum & naturale eius corpus, quod Iudas atq; impius perinde accipiat, ac Petrus illud accipit, & accipit quisq; pius. Hoc qui non credit, missum se faciat, nec cōfessionem, amicitiam, aut cōmercia inter nos speret.

ANNOTATIO.

Prodest hoc dictum, perspicue & grauiter vrgens Christi verba & interpretationem, de vera veri corporis

eius præsentia, contra Philippum. Quod Philippus ergo
Bremenfes & Heshufium subsannat hoc loco, ac reijcit,
in primis subsannat ac reijcit Christum, & nostro iam
tempore Lutherum.

Prodest deinde ipsum hoc dictum, ad erudiendos &
monendos pios, quid faciendū sit de societate cum Cin-
glianis, præsertim obstinatis & pertinacib.

RVRSVS IN EADEM CONFES- sione, sub initium.

PRæter reliquos (memoratos scz novos Spiritus) sin-
gularis quidē oberrabat Sanctus Spiritus (Diabolus
.n. sanctus est, & magnus Spiritus) Ille aiebat: non esse
hoc loco articulum fidei, nec contendendum esse propte-
rea, non referre, quid quis credat. Spiritus hic sanctus
nuper mihi videtur esse natus Patre Spiritu Sancto ipsius
Stenckfeldij. Pulchre .n. seruat Regulam Stenckfeldij,
(paulo antè à Luthero recitatam: Remouenda è conspe-
ctu essa verba Christi, q̄ sensum spiritualem impediunt)
Atq; ipsa Christi verba non solum eripit è conspectu, sed
& retrò abijcit, cumq; eis fidē simul & reliqua, cassæ nu-
cis instar, nec aliud ex eis facit,

ANNOTATIO.

Hoc dictum recenseo propterea, vt intelligas lector,
fuisse etiam prius qui censuerint & suaserint, quod Phi-
lippus hîc censet, verba Christi ex oculis esse remouen-
da, aut sepelienda.

Recenseo etiam vt cōmonefaciam de incertitudine
doctrinæ Sacramentariorū, q̄; ipsi nunq̄; cōuenerint inter
se ipsi, de vna aliqua certa sententia in hoc articulo, vt
multas eorum opiniones & diuersas, ibidē ordine recen-
est Lutherus,

Ite m

ITEM SVB FINEM CONFSSIONIS.

Simili ratione Sectarios non iuuabit, q̄ multa garrunt de spiritali mādicatione corporis & sanguinis Christi in Cœna, de charitate & vnitate Christianorum inter ipsos: Quæ aliud nihil sunt, q̄; folia fici, quib. Adam & Heua peccatum & turpitudinem suam celare studebant, & ornare. Nec magis iuuabunt, multi & magni labores ipsorum, quos docendo, scribendo infumperunt, morum grauitas, castimonia vitæ. Quæ gentilib. adhuc communia sunt. Ad hæc frustra est etiam, q̄ Deum Patrem, filium & Spiritum Sanctum, & Christum saluatorem credunt, frustra, inquam, sunt omnia, cum omnib. insuper alijs articulis, quātumuis recte, citra errorem eos assumunt, vt loquitur Psalmus, per os suum impium & blasphemum: Dum vnum hunc articulum negant et impugnant, quo Christus de pane Eucharistiæ inquit: ACCIPITE, EDITE, HOC EST CORPVS MEVM, QVOD PRO VOBIS TRADITVR.

ANNOTATIO.

Hæc ipsa iam est recentium Cinglianorum perpetua oratio, cōmendare vsum huius Sacramenti, communicationem spiritualement cum corpore Christi, vnitatem Ecclesiæ & concordiam: Discipulorum vna oratio est, & gloriatio, narrare dona magistrorum suorum, merita in Ecclesiam, doctrinæ synceritatem: De quib. hîc habes, quid Lutherus respondeat.

— F I N I S .

Luc. 24.

Mane nobiscum Domine, quoniam adueesperascit,
& inclinata est dies.

RATISPONAE BONA FIDE REC-
debat Heinricus Geisler Anno, 1560.
Mense Nouembri.